

YOLCUNUN BELLEĐİ

AltuĐ Kaan Paçacı

Sessiz sinema, bugünün CGI ve CAD yazılımlarıyla modellenip üç boyutlu yazıcılardan çıkan dekorların, tamamen dijital ortamda modellenmiş hayali şehirlerin içinde gezinirken kendi gerçekliğiyle bağlantı kurmaya çalışan, uzam ve zamanı tekrar tekrar sorgulayan yirmi birinci yüzyıl seyircisine ne anlatabilir? Her yeniden paketlenişinde 'sinema tarihinde ilk kez' denilerek önüne sunulan tekniklerin arkaik formlarını sessiz sinema filmlerinde görmek onu bu sanatın doğası hakkında yeniden düşündürür mü? Yolculuğun büyüsunü uzaktan telaşsızca gelen trenin dumanında görmek, yıkılmış salonlarının yanından umursamazca geçip avm sinemalarına girenlerin sabrını zorlar mı? Tren raylarının usulca dillendirdiği gelecek yüzyıl ümidi fazla naif, yeni bir sanatı tutkuyla sahiplenmiş neslin jestleri çok mu komik gözükür?

Rehinci Dükkanı, 1916, Charlie Chaplin

Üçüncü kez düzenlenen *Uluslararası İstanbul Sessiz Sinema Günleri*, çıktığı yolculukta kendine eşlik edecek seyircilere bu sorulardan fazlasını vadediyor. *Yol ve Yolculuk* festivalin bu sene için seçtiği ana tema ve birçok film de bunun üzerinden okunabiliyor. Sinema ilk yıllarında birbirinden uzak, her biri diğeri için egzotik sayılabilecek diyarlardaki izleyicinin, yakıtı hayal gücü olan sinemasal seyahatlere çıkış biletiydi. Bunca yıl sonra sessiz filmlere bakmak, diyalogu tersine çevirerek zamanda bir kırılma yaratıyor. Henüz apartmanlarla ruhu daralmamış İzmir Kordon'da bir asır önce gezintiye çıkmış insanları seyretmek, daha sanayi atıklarıyla kirletilmemiş Haliç'te bir vapurla çıkılan yolculuk, Adana'da ekmek pişiren kadınların tatlı telaşına ortak olmak, ulaşılması zor mekânları kamera vasıtasıyla dolaşan o günün seyircisinin aksine bizi, bir daha yaşanması mümkün olmayan bir dünyanın temsiline götürüyor. İşte oradan çıktığımızda beton, beton ve tekrar betonla karşılaşıyoruz.

Osmanlı'dan Görüntüler, 1913

Filmlerin tasnifi elbette bir başka zorluk; yıllarca başka bir coğrafyaya ait olduğu varsayılan bir filmin ana vatanı daha dikkatli gözler sayesinde keşfedilebiliyor. Bu aşamadan sonra tarihsel olarak görüntülerin bize işaret ettiği geniş çalışma sahası beliriyor. Bu alanda çalışan araştırmacılar, restorasyonun sunduğu imkânlarla

yeniden sunulan her filmle birlikte çarpıtılarak sahiplenilmiş ve yanlış anlatılmış tarihi yeniden yazma olanağı bulmuş oluyorlar. Bu noktada restoratörün, hangi filmlerin öncelikli olarak ortaya çıkartılması gerektiği sorusunu cevaplarken belirli bir tarihsel bakış açısına sahip olmasının gerekliliği ortaya çıkıyor. *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Görüntüler* programı bu hassasiyetle oluşturulduğu için festivalde rağbet görüyor.

Kalabaka, Avrupa'nın Bilinmeyen Gizleri, 1930-1931,

Fred Von Bohlen-Hegewald

Farklı arşiv, dönem ve ülkelerden gelen filmlerin gösterimleri yapılırken canlı olarak icra edilen müzik de festivalin önemli bir parçası haline geliyor. Filmlere özel olarak seçilmiş enstrümanlar ve onları farklı tarzlar arasında geçişler yaparak başarıyla kullanan müzisyenler sayesinde, insanın ve coğrafyanın beyazperdenin arkasına gizlenmiş sesi yankılanıyor. Balkanlar'ı farklı şehirlerin ruh halini yansıtan seslerin kolajında, Osmanlı'yı bir kanunun namelerinde, Polonya'yı denizin çağrısına kulak veren bir piyanonun melodisinde, kalbini bir aşktan diğerine süren bir adamı elektronik gitarın cızırtılı sesinde, yıkılacak bir evin uçuşan perdelerini bir akordeonun notasız rüzgârında tekrar izliyoruz.

***Usher Evi'nin Çöküşü*, 1928, Jean Epstein**

Sinemanın sesinin kısık, boyasının az olduğu yıllar; kısıtlı anlatım olanaklarıyla hikâyelerini anlatmak isteyenlerin, teorinin derin renklerini hayal edip tutkularının sesini takip edenlerin çağı, bugüne bakışımızı değiştirebilir; sessizin sesine kulak verdiğimizde okyanustan çıkagelen bir âşık bize bu yolculuğun tutkusunu tekrar fısıldayabilir: “Sinema, nereye gidersem seni oraya götüreceğim”¹

***Sinema'nın Genç Okyanusları*, 2011, James Schneider**

¹ Jean Epstein